כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ ד' תמוז ה'תשע"ד ■ 02.07.2014 ■ גליון מס' 281

תפוצה לכל קהילות ישראל

מי מנה עפר יעקב

/ כ"ק הרבי מלובביץ' זיעוע"י

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, ופרש"י: מי מנה עפר יעקב וגו' כתרגומו, דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא-ארבע דגלים. דבר אחר: עפר יעקב - אין חשבון במצוות שהם מקיימים בעפר: לא תחרוש בשור ובחמור, לא תזרע כלאיים, אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם.

הסיבה להקדמת פירוש התרגום לפירוש השני מובנת: נבואתו הראשונה של בלעם עוסקת בעיקר בחביבותם של ישראל בעיני הקב"ה (המתבטאת בברכה השורה בישראל- שבה עוסק פירוש התרגום), ולא במעלתם של בני ישראל עצמם (המתבטאת בקיום המצוות - שבו עוסק הפירוש השני).

ועדיין צריך ביאור: א) בפירוש הראשון - מדוע העתיק רש"י מלשון התרגום רק את המלים "דעדקיא דבית יעקב", שמהם משמע שהכינוי "עפר" מתייחס דווקא לקטנים שבישראל, ולא את המשך התרגום "דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא", שמשמעותו היא שהכינוי "עפר" מתייחס לכל ישראל?

ב) מדוע בחר רש"י דווקא בארבע מצוות אלה, אך השמיט את מצות ערלה (המוזכרת במקור דבריו במדרש)?

והביאור בזה:

כוונת רש"י היא לבאר את התוספת שבפסוק זה לגבי האמור בפסוק הקודם - "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" (כפירוש רש"י: "אני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו"). ולכן מפרש רש"י, שהביטוי "מי מנה" לא בא להצביע על ריבוי כמותי המקשה על המניין (שכן ריבוי כמותי כשלעצמו אינו מוסיף על הפסוק הקודם), אלא על מעלה איכותית מיוחדת, המונעת אפשרות של מדידה כמותית.

והדבר משתקף בשני הפירושים:

בפירוש הראשון - "דעדקיא דבית יעקב" :חביבותם של ישראל אינה מתבטאת רק במספרם הגדול, אלא בכך שהם חביבים בעיני הקב"ה כבן קטן לפני אביו.

בפירוש השני - "אין חשבון במצוות שהם מקיימים בעפר": גם כאן הכוונה אינה למספרן של המצוות, אלא לכך שהמצוות הן מקיפות ונרחבות. ולכן מזכיר רש"י ארבע מצוות אלו, שבהן משתקפת מעלה זו: מצות "לא תחרוש בשור וחמור" ו"לא תזרע כלאיים" - מצוות יומיומיות המתקיימות כל אימת שאדם חורש וזורע את שדהו. מצות אפר פרה - שקיומה מתמשך כל זמן שהאפר נתון למשמרת. ומצות עפר סוטה - שבאמצעותה האשה נטהרת לבעלה ("ונקתה ונזרעה זרע"), פעולה המתמשכת על כל הזמן שלאחר מכן.

שייכות עניין זה ל"עפר" בפנימיות העניינים: "עפר" מסמל את קיום המצוות מתוך קבלת עול, וכאשר קיום המצוות הוא באופן זה, השפעתו היא בלתי מוגבלת "אין חשבון".

וזהו הקשר בין שני הפירושים: חביבותם העצמית של ישראל בעיני הקב"ה היא למעלה מטעם ודעת (בדומה לאהבת האב לבנו הקטן), ולכן היא קשורה עם העבודה הבאה מתוך קבלת-עול, ולא מצד טעם ודעת. ויתרה מזו - גם אלו הנמצאים בשפל המדרגה נכללים בחביבות זו.

וזוהי השייכות לחג הגאולה י"ב - י"ג תמוז (שחרורו של האדמו"ר הריי"ץ ממאסר) - גאולה שגילתה חביבות זו גם אצל "אשר בשם ישראל יכונה", דבר שהתבטא בעבודתו של בעל הגאולה עם בני ישראל, גם אלו שבדרגת "עפר". ■

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

תלמידיו של בלעם הרשע
בפרקי אבות (פרק חמישי) אומרת המשנה: "כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו...
המשך בעמ' 2

גידול משפחה ברוכת ילדים בזמן גזירות השלטון
בבבא בתרא ס' ב': "אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
'איפור קבוע' בעור הפנים. איך איפור קבוע יכול להיחשב כתובת קעקע. האם לרב יש תשובה ברורה בעניין זה?...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
"אף אחד לא מוצא את עצמו במצב..."
ביום ראשון, ר"ח בכסלו תשע"ב - ה-27 בנובמבר 2011, התקיים אירוע מיוחד לכבודם של אלפי שלוחי הרבי מליובאוויטש...
המשך בעמ' 4

שביבים
■ "אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה"
■ בין הסתלקות לפטירה
■ קדיש לאחר 50 שנה...
■ שאלה של גאוגרפיה
המשך בעמ' 6

פרשת בלק

תלמידיו של בלעם הרשע

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בפרקי אבות (פרק חמישי) אומרת המשנה: "כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע: עין טובה, ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע". לפי הרמב"ם (בפירוש המשניות) 'עין טובה' היא הסתפקות במה שיש לו, 'נפש שפלה' היא הזהירות בצניעות, ו'רוח נמוכה' היא הענוה היתירה, וכל אחת מהן היתה באברהם: מדת ההסתפקות באומרו למלך סדום: "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" - שיניח אדם ממון גדול ולא יהנה ממנו אפילו בדבר מועט. זהירות בצניעות באומרו לשרה ביום בואו מצרימה: "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את", שלא הסתכל בצורתה הסתכלות שלימה אלא רק ביום ההוא. וענוותנותו של אברהם באומרו: "ואנכי עפר ואפר". המהר"ל מפראג בספרו "דרך חיים" מבאר את המעלות הללו באופן אחר: עין טובה במה שהיה מכניס אורחים וגומל חסד שבאים ממידת עין טובה, ומדת הענווה שהיא רוח נמוכה באומרו: "ואנכי עפר ואפר", ומדת נפש שפלה בהיות האדם מסתפק בשלו ולא היה רודף אחר החמדה כלל, כשאמר: "אם מחוט ועד שרוך נעל", הרי שלא חפץ אפילו במה שראוי לו, ומכל שכן שלא חפץ במה שאין ראוי לו.

ואילו אצל בלעם מצאנו את כל המידות הללו בהיפך, לפי הרמב"ם 'עין רעה', שהיא חמדת הממון, אותה מצינו אצל בלעם בהליכתו דרך רחוקה מארם נהרים בעבור הממון שנשכר בו לקלל את ישראל, ככתוב: "ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור... לקללך". (דברים כג ה), ורוחו הגבוהה באומרו על עצמו: "נאם שומע אמרי א?ל", ונפשו הרחבה שהיא רוב התאווה מוצאים אנו בעצתו לבלק שיפקיר הנשים לזנות עם ישראל, כי לולי רוב התאווה אשר היתה לו והיות הזנות טוב בעיניו לא היה מצווה בו, כי הטובים לא יצוו ברע אבל יזהירו ממנו. ואילו המהר"ל לשיטתו מזהה את תכונותיו השליליות של בלעם באופן שונה: עין רעה ממה שכתוב: "וישא את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו" שבקש להכניס בהם עין הרע, ורוח גבוהה באומרו: "מאן ה' לתתי להלוך עמכם" וכוונתו שבלק ישלח חשובים מהם כמו שכך עשה: "ויוסף עוד בלק שרים רבים ונכבדים מאלה". ואילו נפשו הרחבה מדבריו שאמר: "אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב" כמו שפרש"י: "למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים".

אלא שעל הפירוש הזה יש שואלים: הרי מצינו שגם רבי יוסי בן קסמא (אבות פ"ו) נקט לכאורה באותו הלשון של בלעם באומרו: "אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם איני דר אלא במקום של תורה" ואילו שם לא זו בלבד שאין מגנים אותו אלא דורשים את דבריו לשבח? וההבדל הוא פשוט, רבי יוסי בן קסמא אמר את דבריו רק לאחר שהוצע לו כסף וזהב כשאמרו לו במפורש: "רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני נותן לך אלף אלפים דינרי זהב" ועל ההצעה שלהם הוא משיב: "אם אתה נותן לי כל כסף וזהב", מה שאין כן בלעם הרי לא דובר עמו מקודם כלל על כסף, בלק שלח לו באופן סתמי: "כי כבד אכבדך מאד", מה פתאום מזכיר בלעם כסף וזהב, מכאן "למדנו שנפשו רחבה", אך בלעם לא הסתפק בכסף סתם אלא הדגיש את ביתו של בלק, "מלוא ביתו כסף וזהב" מכאן משמע ש"מחמד ממון אחרים". עוד יש לשאול למה הזכירה המשנה בדבריה את התלמידים של אברהם ובלעם, והרי התכונות המוזכרות, הטובות הן של אברהם עצמו והרעות הן של בלעם עצמו? ואולי יש בדבריהם אגב כך לימוד נוסף שאם אנו רוצים לבחון בחינה אמיתית של כל שיטה חינוכית אם היא מוצלחת או כושלת, אינה בפרוספקט של המוסד או בהרצאת בעל השיטה על מעלת שיטתו, כי יתכן שבלעם בנופת שפתו וסגנונו המליצי היה מצליח לשכנע אותנו בצדקת שיטתו יותר מאברהם. על כן באה המשנה ומציינת את התלמידים, שהמבחן האמיתי של כל שיטה חינוכית הוא במבחן התוצאה, אלו תלמידים יוצאים מאברהם ואלו תלמידים יוצאים מבלעם הם המעידים על השיטה הטובה היא או רעה.

גידול משפחה ברוכת ילדים בזמן גזירות השלטון

/ הרה"ג ש.ב. גנוט שליט"א

בבבא בתרא ס' ב': "אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה. ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו. אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין". הרשב"ם מסביר ש"ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו" היינו "בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומצות לא יבטלו עוד". והיינו שאכן ראוי היה שלא להתחתן וללדת

ילדים יהודים בתקופת הגזירות, ורק מפני שלא רצו לגזור גזירה שעם ישראל יעבור עליה, לכן נמנעו מלגזור על כך. (ועי' במש"כ מרן שליט"א באיילת השחר בשינוי ד' הש"ס, דבתחילה נקטי דלא גזרי' משום שאין גוזרין על הציבור גזירה שלא יעמדו בה, ואילו את הגזירה השניה לא גזרו משום דמוטב יהיו שוגגין וכו', ע"ש דכ' דהיינו הך). והתוס' כתבו: "תימה הכתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה וריביה קאמר, והיינו זרעו של אברהם כלה, שלא יוליד אלא בן ובת". והפר"ח כ' דאה"נ וטוב היה שלא ישאו כלל נשים, כיון שחכמים יכולים לעקור מצוה מה"ת בשב ואל תעשה.

והנה הגם שלא גוזרים גזירה כזו על הציבור, וכד' הש"ס משום שהציבור לא יעמוד בה, מ"מ איכא נפקותא לדינא, דהמרדכי (יבמות סה) כתב שאין לכוף על מצות פו"ר בזה"ז ולכן אין חיוב לבני זוג להתגרש כעבור עשר שנים ללא ילדים. ועי' שו"ת חת"ס (חיו"ד סי' קסא) שביאר לפי"ז דעת רבנו שמחה דס"ל שלא הקילו בכתמים שבבגדי צבעונים אלא לטהרות, אבל לבעלה אסור, ע"ש. ועוד מצינו בשו"ת שמן ששון (סי' לד) בשם מהרי"ם שכ' טעם לחרם דרבנו גרשום שלא לישא ב' נשים, שהרי דין הוא שנגזור על עצמנו בשעת גזירות המלכות שלא לישא אשה כו', ורוב הצבור יכולים לעמוד באשה אחת, אך אין היתר לישא ב' נשים, וע"ז אכן ישנה גזירת חז"ל. נמצא שעל פי האמת, בשעה שהשלטונות מצרים את צעדי עם ישראל ומונעים מהם לחנך את ילדיהם לתורה ומצוות, שומה היה עלינו שלא ללדת ילדים יהודים, וגם אם כן, לא ללדת ילדים רבים, ולהסתפק בבן ובבת. וזה דבר שצריך הבנה והסבר גדול, כמובן.

ובסוטה י"ב א' : עמרם גדול הדור היה כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו עמדו כולן וגירשו את נשותיהן אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר 'ותגזר אומר ויקם לך'. עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן, והפני שלמה (בב"ב שם) הקשה דא"כ מה היתה טענת מרים על אביה עמרם, הרי כך צריך לנהוג בזמן הגזירות והצרות. עוד יש להעיר מהא דברכות י' א' שישעיהו אמר לחזקיה המלך שנתחייב מיתה דלא עסקת בפריה ורביה, אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד. ואמנם בזה יש לחלק בין גזירה שכבר נגזרה בעוה"ז שלא לקיים מצוות ושאר גזירות קשות, שבזה כיון שכך הוא המצב כעת, אין להתחתן, לבין מה דכבשי רחמנא וגילויו ע"י רוה"ק.

והנה את ביאור הגזירה ניתן להסביר במספר דרכים, וב"ה שמצאתי את שאהבה נפשי, שכולם נכתבו בס' האחרונים.

א) אפ"ל שהמטרה היא באי הנישואין אינה להפחית את מספר בני ישראל הנאנקים תחת עול השלטון, אלא המטרה היא כסוג של עינוי וצער, ככל הסיגופים והתעניות שנועדו להתעוררות לתשובה. (וכן הראני הר"מ בהגרב"ש דויטש שליט"א, ד' הערוה"ש ריש אבהע"ז, שכתב כך: "וזה שמצינו לרז"ל שאמרו דמיום שרבו הגזירות היה מהראוי שלא לישא נשים ולא להוליד בנים, זהו על דרך ההתאוננות, כדי להרבות בתפלה ותחנונים").

ב) כיון שא"א לחנך ילדים לתורה ומצוות בזמן הגזירות, אזי אין ללדת ילדים, והוא כעין "מכנים עצמו לאונס". (ואמרוני שכ"כ בכמה ספרים, כמובא במאגר אוצה"ח, ואינו תח"י).

ג) כיון שגזירות הם על בסיס כל היהדות, לכן עדיף לבטל בשוא"ת מצות פו"ר ולא לגרום להתבוללות וטומאת הבנים, שלא יתנהגו כלל כיהודים. והיינו דדוקא חשש מהתבוללות והפקעת שם ישראל מהבנים,היא זאת הסיבה שהביאה את חז"ל לגזור שלא לישא אשה וללדת ילדים. (ואמרוני שכ"כ בכמה ספרים, כמובא במאגר אוצה"ח, וכנ"ל).

ד) והחת"ס שם פירש כך: "בדרוש אמרתי דכוונת חז"ל הי' כי הקב"ה נשבע בשמו הגדול שלא לכלות זרע ישראל בשום אופן ואלו הי' מלכות גוזר להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, ע"כ היה הקב"ה גבור ומושיע ית"ש, אלא שגוזרים גזירות וישראל קיימי' והקב"ה מסתיר פנים, ע"כ ראוי שאנחנו ניקום ונגזור כליה על זרע אברהם ע"י ביטול פ"ו, וע"כ יקום ה' ויושיע. אמנם איכא למיחש שהרשעים שאינם שומעי' לקול חכמי' יזידו וישאו נשים ויולידו וכיון שיתקיים זרע ישראל בשום אופן בעולם לא יהי' הכרח להיגאל", עכ"ל ועיש"ע.

ה) והלום ראיתי ד' היעב"ץ שם, שכתב דה"ט דלא גזרו, כיון שהקב"ה הבטיחו לאברהם שירבה זרעו כעפר הארץ, והרי גם בחזקיה נאמר מה דכבשיה רחמנא למה לך וכו'. וגם אברהם ילד בנים רבים בזקנותו וכולם לא היו טובים. אלא יהיב טעמא לאידך גזירות, שלא לאכול בשר ולשתות יין, עי"ש. ולדבריו אכן אין שום סיבה שלא להינשא וללדת ילדים רבים גם בעת צער וגזירות. ועי' בספורנו (בראשית לה), שכתב: "פרה ורבה. ולא תדאג שיכלה זרעך ביד גויים, גם כשיהיה הזרע בלתי הגון לפיכך לא תחדל מלפרות ולרבות, על הפך עצת רבי ישמעאל כאמרו מיום שפשטה מלכות הרשעה וכו' דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לשא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם כלה מאליו".

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואלת ש. ב. (רעננה): כבוד הרב! לאחרונה בחנתי אפשרות לעשות 'איפור קבוע' בעור הפנים. בחנתי את הדברים בעיקר מבחינה רפואית וקוסמטית, אולם לא עלה על דעתי שיש בכך בעיה הלכתית. חבר של בעלי שיש לו ידע בהלכה העיר את תשומת ליבו שיש פוסקים האוסרים לעשות זאת משום שזה נחשב 'כתובת קעקע'. ביקשתי מבעלי שיברר זאת והוא ניסה לשאול כמה תלמידי חכמים אולם לא קיבל מהם תשובה ברורה. אני לכשעצמי לא מבינה איך איפור קבוע יכול להיחשב כתובת קעקע. האם לרב יש תשובה ברורה בעניין זה?

תשובה: איפור קבוע הוא תהליך בו מחדירים צבע ע"י מחט מתחת לשכבות העליונות של העור, באופן דומה ליצירת כתובת הקעקע אלא שכתובת קעקע נשארת לתמיד ואילו האיפור הקבוע

מחזיק מעמד במשך מספר שנים אבל לא לצמיתות.

השאלה האם יש באיפור קבוע משום איסור של 'כתובת קעקע' נתונה בכמה מחלוקות ראשונים שיש בדבר, וכגון האם איסור כתובת קעקע הוא רק באופן שהכתובת נשארת חקוקה לעולם או אפילו רק לכמה שנים, וכן האם יש בצביעה גם כן איסור של כתובת קעקע למרות שאין בה כתיבת אותיות ועוד.

למעשה יש מפוסקי זמננו[א] שנקטו שאין לסמוך להלכה למעשה על צירופי שיטות אלו מאחר ומדובר בחשש איסור תורה ולכן פסקו שאין לאישה לעשות איפור קבוע.

אמנם דעת הגר"ע יוסף זצ"ל[ב] מקלה יותר והוא סובר שהמקלה לעשות כן לכתחילה אין למחות בידה ויש לה על מה שתסמוך.

ומשום כך נראה שיש להימנע מלעשות איפור קבוע מאחר ויש בזה חשש איסור תורה ואף לדעת הגר"ע יוסף שליט"א נראה שאע"פ שסבר שהמקלה יש לה על מי שתסמוך ואין למחות בידה מכל מקום מי שבאה לשאול דבר ה' זו הלכה יש להורות לה שעדיף להימנע מלעשות כך.

אמנם כל זה מדובר כשהצורך לעשות איפור קבוע הוא משום נוי ונוחות גרידא, אך אם מדובר במקרה ויש בכך צורך גדול וכבוד הבריות וכגון באישה שנשרו לה הגבות וכדומה[ג] יש להקל בזה משום שגדול כבוד הבריות ובמקום הדחק אפשר להסתמך על צירופי שיטות הראשונים[ד] ומכל מקום כל מקרה לגופו ויש לעשות שאלת חכם.

א - כן שמעתי מהגר"א וייס שליט"א, וכן דעת פוסקים נוספים עיין בטהרת הבית לקמן הערה 2 ובמאמר של הרב ברוך שרגא תחומין כרך י"ח.

ב - ספר טהרת הבית חלק ג' עמ' כ"ט וחזר בו ממה שהורה בעבר. ועיין שם שמביא את דעות הפוסקים השונים בדבר זה. וע"ע מאמרים בעניין זה בתחומין כרך י' וכרך י"ח.

ג - כגון טשטוש צלקות או לצורך רפואי וכדומה.

ד - כן שמעתי מהגר"א וייס שליט"א וכן נוקטים רבים מהפוסקים אף אלו המחמירים בעיקרון, בכה"ג ניתן להקל.

סיפור לשבת

"אף אחד לא מוצא את עצמו במצב..."

(ביום ראשון, ר"ח בכסלו תשע"ב – ה-27 בנובמבר 2011, התקיים אירוע מיוחד לכבודם של אלפי שלוחי הרבי מליובאוויטש ברחבי העולם. הרב ד"ר לורד יונתן זקס, הרב הראשי של אנגליה, היה אחד הנואמים המרכזיים בערב. להלן כמה קטעים מתוך דבריו)

התבקשתי לספר לכם הערב סיפור אישי קטן כיצד שינה הרבי מלובביץ' את חיי. הסכמתי לעשות זאת, לא בגלל שהסיפור שלי הוא סיפור מיוחד במינו – הוא לא. אך הסיפורים האלו מזכירים לנו מהי תנועה חב"ד ומה הופך אותה למיוחדת.

זהו סיפור המתרחש בשלוש מערכות. הראשונה התרחשה בשנת 1968 (תשכ"ז – תשכ"ח), הייתי סטודנט בשנתו השניה באוניברסיטה. הכרתי כבר את תנועת חב"ד באמצעות הרב שמואל לו והרב פייביש ווגל שביקרו בקיימברידג'. הם היו בין החסידים הראשונים שביקרו באוניברסיטאות, ואני הייתי מהראשונים שנהנו מן הפעילות. בקיץ של שנת 68 נסעתי לארצות הברית כדי להיפגש עם גדולי הרבנים באותם הימים, וכל אחד מהרבנים עמם נפגשתי אמר לי: אתה חייב לפגוש את הרבי!

ניגשתי איפוא ל-770 איסטרן פרקווי ואמרתי לחסיד הראשון שפגשתי: "אני רוצה לדבר עם הרבי בבקשה." הוא התגלגל מצחוק.

"האם ידוע לך כמה אלפי אנשים מחכים לפגוש את הרבי? שכח מזה" הוא אמר.

"אני עומד לנסוע ברחבי ארצות הברית, הנה מספר הטלפון של דודתי בלוס אנג'לס, אם אוכל לפגוש את הרבי תתקשר אליי" השבתי.

במוצאי שבת כמה שבועות לאחר-מכן צילצל הטלפון בלוס אנג'לס. התקשרו מחב"ד. "הרבי ייפגש עמך ביום חמישי." באותם ימים הפרוטה לא הייתה מצויה בכיסי ולפיכך היה עליי להשתמש בתחבורה הציבורית. אם אי-פעם נסעתם באוטובוס מלוס אנג'לס לניו יורק... במשך 72 שעות רצופות ישבתי באוטובוס. הגעתי ל-770 וסוף כל סוף הגיע הרגע בו הוכנסתי לתוך ספרייתו של הרבי. הצגתי בפניו את שאלותיי הפילוסופיות והאינטלקטואליות; הוא השיב לי תשובות פילוסופיות ואינטלקטואליות. אך אז הוא עשה משהו שאיש לא עשה.

הוא ביצע חילופי תפקידים והחל לשאול אותי שאלות. כמה סטודנטים יהודיים יש בקיימברידג'? כמה מהם מעורבים בחיים היהודיים? מה אני עושה כדי לשתף סטודנטים נוספים?

לא הגעתי לשם כדי להיהפך לשליח. באתי כדי לשאול מספר שאלות פשוטות, ולפתע הוא החל לאתגר אותי. אז עשיתי מה שעושים באנגליה. האנגלים מומחים בהמצאת תירוצים מסובכים מדוע הם לא עושים כלום...

התחלתי לומר "במצב בו אני מוצא את עצמי..." והרבי עשה משהו שככל הידוע לי היה מאוד נדיר עבורו, הוא קטע את דבריי באמצע המשפט. הוא אמר: "אף אחד לא 'מוצא את עצמו'

המשך בעמוד הבא...

במצב. הכנסת את עצמך למצב מסויים, ואתה יכול להכניס את עצמך למצב אחר."

הרגע הזה שינה את חיי.

עמדתי שם, כלומניק משום מקום, ומולי היה אחד מגדולי המנהיגים של העולם היהודי שאיתגר אותי לא לקבל את המצב כמות שהוא אלא לשנות אותו. אז הגעתי לתובנה אותה שבתי ואמרתי פעמים רבות: העולם טעה. אנשים חשבו שהצלחתו של הרבי הייתה בכך שהיו לו אלפי תלמידים. אך הם פיספסו את העובדה החשובה ביותר: מנהיג טוב יוצר תלמידים, אבל מנהיג מצויין יוצר מנהיגים.

וזה מה שהרבי עשה עבורי ועבור אלפים נוספים.

לפרק זה היה סוף מפתיע. הייתי אמור לצאת מארצות הברית בדרכי לאנגליה ביום ראשון בסוף אוגוסט או תחילת ספטמבר. יום קודם לכן, בשבת, הייתי ב"פארברענגען" (התוועדות) עם הרבי, והחסידים אמרו לי: "אתה שב לאנגליה? קח עמך בקבוק וודקה, גש לרבי במהלך השירה באמצע הפארברענגען, הרבי יאמר לחיים על הוודקה וכך יהיה לך וודקה מהרבי."

כדבריהם אכן עשיתי. באמצע הפארברענגען, מול אלפי אנשים, ניגשתי לרבי וביקשתי ממנו לומר לחיים. הוא הביט בי בהפתעה. "אתה נוסע?" הוא שאל. "כן" עניתי. "מדוע?"

"עליי לשוב לקיימברידג', הסמסטר עומד להתחיל" אמרתי. הוא פנה אליי ואמר: "אך בקיימברידג' הסמסטר לא מתחיל עד לאוקטובר." לא ידעתי אז ועדיין אינני יודע כיצד הוא ידע זאת. אך הוא צדק. "אני חושב שכדאי שתישאר לראש השנה" אמר, הוא אמר לחיים ושבתי למקומי.

כולם סביבי רצו לדעת "מה אמר לך הרבי?" סיפרתי להם מה אמר לי הרבי. חשבתי שכללי הנימוס אומרים שאם הרבי אומר משהו אומרים תודה רבה, אך לא ידעתי שאם הרבי אומר להישאר, עליך להישאר.... נשארתי.

בראש השנה שמעתי את תקיעת השופר מפיו של הרבי. הייתה זו אחת החוויות הכי מיוחדות בחיי. טוהר הצלילים, החסידים שעמדו על כל משטח פנוי כשהם מנסים להציץ ברבי במשך התקיעות. שמעתי את הצלילים שחיברו את השמיים ואת הארץ. והדי השופר נשארו עמי מאז ועד היום. היה זה האתגר שהוא זרק לעברי: האתגר להנהיג. חיי עדיין לא השתנו. למרות שעדיין חשתי את כוחו של האתגר שהציב בפניי הרבי, שבתי לאוניברסיטה. לפיכך, בשנת 1969, אחרי שקיבלתי את התואר, נסעתי לכפר חב"ד שם למדתי בישיבתו של הרב גפני. הייתה זו חוויה נפלאה. ב-1970 שבתי לאנגליה, נישאתי, התחלתי ללמד פילוסופיה, חיברתי דוקטורט אך עדיין חשתי שלא עניתי לקריאה של הרבי. למדתי "סמיכה" וקיבלתי תואר רבנות. הרגשתי שזהו זה. עשיתי מה שהיה עליי לעשות בתור יהודי, כעת אני יכול להמשיך בתכניותיי. ואז עשיתי את ה"טעות" השניה שלי... שוב נסעתי לפגוש את הרבי.

ינואר 1978: ידידיי החבדניקי"ם אמרו לי בדיוק מה עליי לעשות. עליך לכתוב שאלתך על נייר ולתת לרבי אפשרויות: אחת, שתיים, שלוש. הרבי יבחר באפשרות אחת מהאפשרויות שאציג בפניו.

כתבתי לרבי את האפשרויות העומדות בפניי. "אני רוצה לפתוח קריירה ועומדות בפניי שלוש אפשרויות. אפשרות אחת, אולי ארצה להיות אקדמאי - הלוואי ויום אחד אהיה פרופסור או חבר בסגל האוניברסיטה בקיימברידג'. אפשרות שניה, מכיוון שלמדתי כלכלה באוניברסיטה אולי אהיה כלכלן. אפשרות שלישית, להיות פרקליט, עורך דין, הייתי חבר באכסניות המשפט שם לומדים עריכת דין."

ניגשתי ל"יחידות" (פגישה אישית עם הרבי) מבלי לדעת מה יבחר הרבי. אך הרבי עבר על הרשימה ולא בחר אף אחת מהאפשרויות. חשבתי לעצמי "זה נגד הכללים!"

הרבי לא נתן לי הזדמנות להשיב. הוא אמר לי שליהדות אנגליה חסר רבנים, ולפיכך "עליך להכשיר רבנים." הוא אף נקב בשם האוניברסיטה בה הסמיכו רבנים באנגליה, והוא אמר לי כי עליי להיות רב בעצמי כדי שתלמידיי יוכלו לבוא ולהאזין לדרשותיי וללמוד מהם. הייתי קצת מבולבל, אך אם הרבי אמר לעשות, עושים. זנחתי את שלושת האמביציות שלי, הכשרתי רבנים ב"מכללה היהודית" בלונדון והייתי לרב בעצמי בגולדס גרין ומרבל ארץ'. ואתם יודעים מה? משהו מצחיק קרה בדרך. דווקא אחרי שזנחתי את כל שלושת האמביציות שלי, בדיוק כשהלכתי בכיוון ההפוך, משהו מאוד מצחיק אירע. הן כולן התגשמו. הפכתי להיות חבר בסגל האוניברסיטה של קיימברידג'. הייתי לפרופסור - השנה אני מכהן כפרופסור בשלושה חוגים שונים, אחד מהם באוקספורד ושניים באוניברסיטת לונדון. הרציתי את שני הנאומים הכלכליים החשובים Mais lecture ו-Hayek lecture. הפכתי להיות פרקליט של כבוד והתבקשתי להרצות בפני שש מאות פרקליטים, הלורד צ'נסלור והנסיכה אן שהייתה נשיאת המעמד.

כאשר שמים את היהדות בראש סדר העדיפויות - לא מפסידים מאומה. וגם למדתי משהו עמוק מאוד: לפעמים, הדרך הטובה ביותר להשיג את האמביציות שלך היא להפסיק לרוץ אחריהן ולתת להן לרוץ אחריך. זו הייתה המערכה השניה.

המערכה השלישית הייתה בשנת 1990. יהדות אנגליה חיפשה רב ראשי חדש. היה ברור שאני עומד להיות אחד מהמועמדים, אך לא ידעתי האם אני מתאים לתפקיד והאם התפקיד מתאים לי. נועצתי עם אשתי איליין ועם משפחתי והחלטנו לכתוב לרבי ולבקש את עצתו.

פירטתי במכתב את הצדדים לכאן ולכאן, את המעלות והחסרונות שבמשרה זו, והרבי השיב לי תשובה יוצאת דופן מבלי שכתב ולו מילה אחת.

לפני שהרבי נהיה למנהיג תנועת חב"ד, הוא ניהל את בית ההו"ל של חב"ד - קה"ת. כתוצאה מכך הוא הכיר את סימני הדפוס בהם משתמשים המגיהים. אני כתבתי 24 ספרים ועדיין אין לי מושג מהם סימנים אלו... אך הרבי הכיר את הסימנים. שאלתי הייתה "הם מציעים לי משרה זו, "should I accept" - האם עליי להסכים. הרבי כתב את הסימול המציין חילופי מילים, מה שיצר את המשפט I should accept - עליי להסכים. וכך, בדיוק 13 שנה אחרי שהפכתי להיות רב, נהייתי לרב הראשי של אנגליה. במסגרת משרה זו עשיתי כל שביכולתי - אינני יודע עד כמה הצלחתי - לעשות את מה שהרבי רצה שאעשה: לבנות בתי ספר, לשפר את החינוך היהודי באנגליה, ולא ליצור תלמידים, אלא מנהיגים. ועשיתי משהו נוסף, משהו לא רגיל, וברצוני להסביר זאת. לא

המשך בעמוד הבא...

סיפרתי על כך ברבים קודם לכן, אך בשלב מסויים הייתי מעורב בהנהלת מוסדות ליובאוויטש בלונדון. והיה זה בשנות השבעים והשמונים בהם הרבי פיתח מבצע מעניין - "שבע מצוות בני נח", לא רק להתמקד ביהודים אלא גם בגויים. שמתי לב שבתפקידי החדש כרב ראשי אני יכול לעשות זאת. התחלתי לשדר בבי.בי.סי, ברדיו, בטלוויזיה, כתבתי טורים לעיתונות. כתבתי ספרים שיועדו ליהודים ולא יהודים כאחד וההשפעה שלהם הייתה מיוחדת במינה. ככל שדיברתי יותר, הם רצו לשמוע יותר - מה שהוכיח שהם כמובן לא יהודים... לא רק שראיתי בכך את המבט לעתיד ואת חזונו של הרבי שהבין כיצד העולם כולו מוכן לשמוע את המסר, אלא למדתי משהו נוסף, וברצוני שתזכרו זאת לעד: גויים מעריכים יהודים שמעריכים את יהדותם. וגויים מתביישים ביהודים שמתביישים ביהדותם.

הרבי לימד אותי כיצד לקיים את הציווי התנכ"י "וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך" - על העולם כולו לראות כיצד אנו גאים ביהדותנו.

כך, בשלושת הרגעים הקריטיים בחיי, הרבי היה לוויין ההנחיה שלי, ולמרות שלא הבנתי זאת אז, במבט לאחור ראיתי כמה נבונה הייתה עצתו.

רוב האנשים מביטים על הזולת ורואים את מה שעומד לפניהם. אנשים גדולים מסתכלים על הזולת ורואים מה שהם. אך גדולי הגדולים - והרבי היה גדול הגדולים - מביטים על הזולת ורואים מה הם יכולים להיות. זוהי גדולה. כל אחד ואחד מכם, שלוחי חב"ד, מהווה עדות לכך שהרבי לא רק שינה חיים, אלא שינה את חייהם של אנשים שבתורם ישנו חיים של אחרים. באמצעותכם, ובאמצעות האנשים המיוחדים שתומכים בכם ומאפשרים את המשך פעילותכם.

* מתוך אתר "בית חב"ד".

שביבים / שאול שיף

"אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה"

שאלה: כשהתחלתי את המסע חזרה אל המקורות, הייתי כל-כך נלהבת! הייתי קמה בבוקר, מתפללת בחשק ומקיימת כל מצווה שהזדמנה לי. אך כעת זה נהפך להיות מאבק פנימי. לעתים תכופות אני חשה שהיהדות היא רשימה ארוכה של מצוות ועבירות ושל כל מיני דברים ש"צריך לעשות." מצד שני, אני לא רוצה לסגת אחורה אחרי כל השינויים שביצעתי בחיי...

תוכלי לעזור לי איכשהו?

מלי ינובסקי* משיבה: חשוב לי שתדעי שאת לא היחידה או הראשונה העוברת חוויה שכזו. ההתמודדות עם אובדן ההתלהבות והשכנוע הפנימי, ועם רגשות ההתפכחות מאשליה הבאים לאחר מכן, עשויה להיות קשה מאוד.

רבי אהרון מקרלין, תלמידו של המגיד ממעזריטש, היה צדיק גדול שהחזיר יהודים רבים לחיק היהדות. יהודי מבולבל אחד התוודה לפניו בדמעות שפעם, כאשר הוא חזר בתשובה, הוא היה נלהב וחייו התמלאו יופי ומשמעות. אך לאחרונה הוא כבר לא מרגיש זאת.

רבי אהרון פתח את ספר קהלת בפרק ז' והראה לו את פסוק י': "אל תאמר 'שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחוכמה שאלת על זה...'" (קהלת ז, י). ר' אהרון הביט בתלמידו ושאל, "מדוע אין זו שאלה חכמה? אתה רוצה לדעת מדוע היו הימים הקודמים טובים מן הימים הנוכחיים, למה קודם לכן הייתה לך התלהבות וכעת היא נעלמה. מה לא בסדר בשאלה זו?"

"אבל אם נקרא את הפסוק באופן שונה", המשיך רבי אהרון ואמר, "אולי נוכל למצוא את התשובה".

"אל תשאל, אומר קהלת, מדוע הימים הראשונים (הקודמים) היו טובים מן הימים האלה - כיוון שאותם ימים לא באו מחוכמה. כאשר התחלת בדרכך, נתן לך ה' מתנת השראה, וחשת את הדחף הפנימי בכל מצווה שקיימת. הוא הראה לך את האדם שאתה יכול להיות. אולם, ההשראה לא הייתה פרי חוכמתך שלך ועבודתך הקשה. אלא, כפי שאומר קהלת, 'שאלת', כלומר, במשמעות אחרת של המלה, פירוש הדבר כי "לווית" חוכמה מאלוקים. הוא השאיל לך את הזמן הזה - אתה שאלת ממנו, כלומר "לווית" מן הקדוש-ברוך-הוא את הזמן הזה, את הימים הללו. וכעת שראית את המטרה ואת התכלית, הגיע הזמן שתעשה את ההחלטה לחיות חיי תורה ומצוות להחלטה אמיתית הנובעת מפנימיותך שלך".

את נמצאת במקום דומה. גם את צריכה לעבוד על מציאת עצמך בתוך היהדות ועל יצירת חיי התורה האישיים שלך. את יכולה להתחיל בכך שתחשבי על המצוות שקיימת בשנים האחרונות. אלו מהן מדברות אלייך ביותר? את תדעי זאת, שכן אלה הן המצוות שאת שמחה לעשותן, שנשארות בתוכך אחרי שקיימת אותן, ואולי אפילו דמיינת לעצמך כיצד את מלמדת את ילדייך איך לקיימן. ספרי לי, באיזה חלק בחיי יהודייה שומרת מצוות את מרגישה בבית, ולו במעט? חישבי על כך וספרי לי. זו תהיה נקודת פתיחה מצויינת.

*מלכי ינובסקי היא חברת מערכת של מדור "שאל את הרב" באתרי chabad.org

בין הסתלקות לפטירה

אנשי חב"ד... במכתב שקיבלתי לתיבת הדואר, הוזמנתי לערב המציין - ואני מצטט - "ג' בתמוז - יום הסתלקות הרבי מליובאוויטש זי"ע." המונח 'הסתלקות' אינו מוכר לי ואשמח אם תוכלו להרחיב בנושא.

פרופ' נכבד, אנו מודים לך על פנייתך.

יום ג' בתמוז הוא היום בו אנו מציינים את יום השנה לפטירתו של רבי מנחם מענדל שניאורסאהן, הרבי מליובאוויטש. על פניו נראה

כי המונחים 'פטירה' ו'הסתלקות' הם כמעט זהים. פטירה מוגדרת במילון כ"פרידה, הליכה, עזיבה, פרישה, יציאה, נטישה, מוות, הסתלקות", והסתלקות מוגדרת כ"יציאה, התרחקות, עזיבה, פרידה, נטישה."

ולמרות זאת, כאשר אנו מתייחסים לפטירה של צדיק, אנו מעדיפים להשתמש במילה הסתלקות שכן יש בה רמז למשמעות נוספת. בספר הזוהר, ספר היסוד של המיסטיקה היהודית (הקבלה) שחובר על ידי רבי שמעון בר יוחאי, מובא:

"כד אתכפיא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין בשוה", ובעברית: כאשר אדם כופה את ה'צד האחר', את יצרו הרע ואת כוחות הטומאה, כבודו של הקדוש ברוך הוא "מסתלק"-מתגלה בכל העולמות במידה שווה. בהקשר זה, אם כן, משמעות המילה הסתלקות היא הפוכה: לא נטישה ופרידה אלא נוכחות מוגברת, וכך גם בכינוי יום פטירת הצדיק.

זאת כיצד? היאך יתכן שהיום בו נפטר הצדיק לבית עולמו יכונה יום הסתלקותו-התגלותו?

ישנם חיים וישנם חיים. אם ברצונך לדעת את מהותם האמיתית של החיים, עליך להביט אל סופם, אל הזמן בו האדם נפטר לבית עולמו.

לעיתים תכופות, למרבה הצער, חייו של האדם מתרכזים סביב הפן החומרי שבעולם: בין אם מדובר בסיפוק הצרכים הבסיסיים של האדם (עני העמל קשה לפרנסתו) ובין אם זו רדיפה אחר הנאות ותאוות, בסופו של דבר חיי האדם התרכזו בהשגת כמה אלפי שקלים לחודש או בחיפוש אחר מסעדה טובה או אטרקציה להעלאת האדרנלין. לפיכך, כאשר הוא נפטר מן העולם הוא נוטש את הקיים: אין עוד מי שישב במשרד במשך היום והמסעדה לא תזכה לביקור נוסף ממנו. חיים אלו היו ואינם עוד וסיפורו של האדם שחי אותם בא אל תומו.

חיי הצדיק, לעומת זאת, מתמקדים במימד הרוחני העל-זמני שבעולם. למרות שגם הצדיק עובד לפרנסתו, אוכל ושותה, הרי שהאכילה, השתיה והעבודה היו רק חלק ממטרה נעלית: עבודת הבורא. לפיכך, גם לאחר שנוכחותו הפיזית של הצדיק, כנשמה הפועלת באמצעות כלים גשמיים כאיברים פיזיים, נפטרת מן העולם, נוכחותו הרוחנית - פעולתו והשפעתו - חיה וקיימת.

ההזמנה שקיבלת השתמשה במונח הקבלי 'הסתלקות' שכן חייו הרוחניים של הרבי לא נפסקו ביום פטירתו; להיפך, רעיונות התורה שהפיץ הרבי ופועלו למען היהדות רק הולכים ומתרחבים באמצעות תלמידיו ורבבות האנשים, יהודים ולא יהודים כאחד, שהרבי נגע בחייהם. הביוגרפיה של הרבי לא הסתיימה בג' בתמוז תשנ"ד. בכל יום שעובר, סיפור חייו של קירוב לבבות עם ישראל, הפצת התורה ומצוותיה, הולך ומתרחב.

אני מציע לך לבקר באתר המיוחד על הרבי מליובאוויטש, שם תוכל ללמוד עוד אודותיו. אך יותר מכל, הרבי היה מבקש מכל מי שבא עמו במגע להצטרף למשימה החשובה העומדת בפני כל בן תמותה: להפוך את העולם למקום אלוקי וקדוש יותר. אני מקווה שגם באוניברסיטת - בה אתה מלמד תוכל לפעול ברוח זו. כתב הרב מנדי קמינקר.

הרב קמינקר הוא עורך אתר בית חב"ד
ושליח לקהילה הישראלית בצ'רי היל, ניו ג'רזי.

קדיש לאחר 50 שנה...

ר' צבי רייזמן שליט"א המפיץ תורה לשוחריה בארבע כנפות תבל ממש, היפנה את תשומת לבי, כי האדמו"ר מגור בעל "לב שמחה" זי"ע, מתייחס בספרו לשאלת אמירת הקדיש לאחר 50 שנה.

וכך הוא אמר בשולחנו הטהור בשנת תשמ"א, שבת קודש ה' שבט: יש מקומות שאין נוהגים הילולא אחר חמישים שנה דהווה יובל...

שאלה של גאוגרפיה

האמנם בדיחה?

יהודי אחד מטייל בפארק בפריז ולפתע הוא רואה כלב פיטבול חולה כלבת נושך ילדה. בלי לחשוב פעמיים הוא מזנק על הכלב, חונק אותו והורג אותו. סקרנים מתגודדים במקום וכמובן עד מהרה גם התקשורת. העיתונאים ראיינו אותו ושאלו: "אתה מפריז?, מחר כל העיתונים בפריז יכתבו: "עובר אורח הציל ילדה מכלב פיטבול מוכה כלבת". הוא עונה: "לא."

שואלים אותו: "אז אתה מצרפת? מחר כל העיתונים בצרפת יכתבו: "עובר אורח הציל ילדה מכלב פיטבול מוכה כלבת" הוא עונה: "לא."

שואלים אותו: "אתה מאירופה? מחר כל העיתונים באירופה יכתבו: "עובר אורח הציל ילדה מכלב פיטבול מוכה כלבת. "הוא עונה: "לא, לא, אני מישראל!"

למחרת כותרות כל העיתונים באירופה כתבו: "יהודי משוגע הרג כלב תמים בפארק בפריז".

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net